

RAPORTUL

SECȚIUNII REGIONALE CERNĂUȚI A COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE PE ANII 1933-1934.

Numeroasele monumente istorice aflătoare pe teritoriul Bucovinei necesită un control și o supraveghere continuă, atât pentru vechimea, cât și pentru valoarea lor artistică și istorică.

Cu toate intervențiile insistente, făcute la orice ocazie în anii 1933 și 1934, Secția Regională Cernăuți a Comisiunii Monumentelor Istorice a fost, ca și în anul 1932, lăsată fără niciun fond, din care să fi putut susține o activitate de control și conservare, fie cât de redusă, a monumentelor istorice ce-i sânt încredințate.

Nici Fondul bisericesc ortodox român din Bucovina, în a cărui proprietate se află toate bisericile și mănăstirile monumente istorice din această regiune, având a face față înainte de toate propriilor sale necesități și stânjenit prin grava crîșă economică și financiară generală nu a fost în stare, din cauza lipsei de mijloace, să reia activitatea intensivă de restaurare, dezvoltată în alți ani supt controlul și supravegherea Secției noastre. În cazuri de deosebită gravitate, Fondul bisericesc, cu toate că se află într'o situație financiară foarte grea, totuși, conștient de obligațiile sale, și de menirea sa în această parte a țerii, se străduiește în limitele posibilului să subvenționeze lucrările absolut necesare.

Se poate deci spune cu drept cuvînt că epoca de la anul 1930 până în prezent este caracterizată prin o complectă stagnare a oricărei activități de restaurare sau conservare a marelui număr de biserici și mănăstiri din Bucovina, declarate monumente istorice.

În cele ce urmează voim să arătăm mai pe larg această situație.

Una din frumoasele ctitorii ale lui Ștefan-Vodă se află în satul Pătrăuți din județul Suceava. Imediat după războiu, această biserică a fost restaurată, în deosebi acoperișul și exteriorul zidăriei. Cu toate acestea, biserica ar avea neapărată nevoie de lucrări de restaurare, mai ales în interiorul ei, unde se impune schimbarea complectă a dușumelei, care e cu totul usată și strîcată, fapt

care impresionează defavorabil nu numai pe vizitatorii bisericii, ci și pe poporenți drept-credincioși, obișnuiți din moși strămoși a bate mătânii în timpul serviciului religios. Crucea de pe acorișul bisericii, cât și cea a clopotniței, fiind amîndouă inclinate de vînt, ar trebui repuse în poziția cuvenită. În curtea bisericii se află, în stare de părăsire, o fîntînă veche, care alte dăți forma un corolar necesar și pitoresc al bisericii. Toate aceste lucrări sînt de natură urgentă, și parohul local s'a adresat Secției noastre Regionale cu cererea pentru acordarea sumei de aproximativ lei 10.000, strict necesară efectuării lucrărilor susarătate, întru cât populația comunei, din cauza stării de sărăcie, nu poate contribui cu nimic la aceste cheltuieli. S'a intervenit din partea Secției Regionale la Consiliul Eparhial ortodox român al Bucovinei pentru executarea acestor lucrări.

Alt monument istoric, ctitorie a lui Ștefan-cel-Mare din anul 1488 și tesaur artistic cu bogății de admirabile frescuri, atât în interior, cât și în exterior, biserica mănăstirească din Voroneț, județul Cămpulung, despre care de altcum am amintit și în raportul azului 1932, este periclitat în însăși existența lui prin faptul că acoperișul, de și refăcut scurt timp după războiu, presintă astăzi defecte atât de mari, încât apele ploilor amenință cu distrugerea frescurile absidei. Am intervenit și pentru repararea acestei biserici, despre care un vizitator savant străin a spus că în țara lui o asemenea bijuterie artistică ar fi păstrată supt sticlă, și am atras atenția asupra marelui pericol ce amenință deosebit de valoroasa pictură în fresco a exteriorului bisericii, arătând tot odată că Secția Regională nu dispune de fonduri pentru restaurarea bisericilor¹.

Vechea biserică de lemn din comuna Mămăieștii-Noi, jud. Cernăuți, reconstruită în anul 1873, a fost mutată de acolo în anul 1933, cu consim-

¹ Reparații s'au început în toamna 1935; *N. I.*

țimântul Secțiunii Regionale Cernăuți, în comuna nou înființată a coloniștilor români din apropierea satului Rarancea, județul Cernăuți. Preotul acestui lăcaș solicitând permisiunea de a spăla iconostasul și de a adăuga lipsa la iconostas, precum și de a înlocui cu beton vechile lespezi de piatră ale dușumelei, Secția Regională Cernăuți, după o prealabilă vizitare și inspectare a domnului președinte, a aprobat spălarea iconostasului și adăugirea lui supt următoarele condiții: spălarea iconostasului să se facă numai pentru a îndepărta urmele prafului și fumului așezat pe icoane, și nici de cum cu soluții care ar putea deteriora pictura. Afară de spălare, nu s'a admis altă lucrare de restaurare cu colorii de ulei. S'a aprobat ca pardoseala bisericii să se execute în beton; pentru cazul că una din vechile lespezi ar avea vre-o inscripție, s'a cerut ca aceste lespezi să fie păstrate.

Sesizat de Secția Regională Cernăuți, Consiliul Eparhial ortodox român din Bucovina a ordonat cercetarea la fața locului prin arhitectul său a bisericii parohiale ortodoxe române din comuna Cernaucă, județul Cernăuți, foastă odinioară moșia familiei Hurmuzachi, astăzi proprietatea familiei evreiești Rostotchi. Această biserică a fost clădită din piatră și cărămidă în anul 1825 și restaurată apoi în anul 1869. Cu ocazia acestei restaurări, pereții interiori și tavanul orizontal au fost decorați cu picturi al fresco de către pe atunci celebrul pictor vienez Jobst, care a pictat și interiorul bisericii catedrale, cât și al reședinței mitropolitane din Cernăuți. La cercetare, s'a constatat că parte din tencuiala tavanului cu pictura aferentă căzuse, iar întreaga tencuială a tavanului amenința asemeni să cadă, căptușeala tavanului fiind putredă. Acoperișul e învelit cu tinichea și se află în stare bună, afară de unele defecte neimportante, care, după părerea arhitectului, în niciun caz nu puteau forma cauza putrezirii căptușelii. Acoperișul bisericii a fost învelit cu șindrilă până la anul 1910, când învelirea a fost schimbată cu table de tinichea. Cu ocazia schimbării învelișului nu s'a schimbat căptușeala tavanului, și probabil nici nu s'a cercetat măcar starea acesteia. După părerea arhitectului, defectele constatate la această cercetare au fost cauzate cu siguranță de starea defectuoasă a învelișului de șindrilă, anterioară așezării tablelor de tinichea în anul 1910. Arhitectul opinează că în niciun caz pictura tavanului nu se va mai putea salva de deteriorare completă.

Având în vedere că preotul, cât și credincioșii, sânt expuși pericolului de a fi loviți în timpul serviciului divin prin căderea bucăților din ten-

cuiala tavanului, arhitectul propune, în urma celor indicate în raportul său, îndepărtarea tuturor părților stricate ale tavanului, adică a picturii al fresco cu tencuiala pe trestie, a căptușelei și eventual a grinzilor.

Mai propune executarea din nou a tavanului și zugrăvirea lui în mod ornamental fără decor figural, supt conducerea și supravegherea unui expert.

Împreună cu acest raport, Consiliul Eparhial ortodox-român din Bucovina a înaintat și devisul asupra lucrărilor de restaurare necesare la biserică din Cernaucă, cerând ca și Comisiunea Monumentelor Istorice să contribuie prin acordarea unui fond corespunzător.

După ce d. președinte al Secțiunii Regionale Cernăuți a cercetat și verificat la fața locului defectele semnalate în raportul arhitectului Consiliului Eparhial, Secția Regională Cernăuți a aprobat lucrările preconizate în acel raport, precum și devisul înaintat, neputând însă, din cauza lipsei de fonduri, să satisfacă cererea pentru acordarea unei contribuțiuni la cheltuielile de restaurare.

În anul 1952, murind bătrânul arhimandrit al mănăstirii Putna, părintele Grigore Volcinschi, conducerea mănăstirii a fost încredințată părintelui stareț Atanasie Prelipcean; acesta, încă tânăr și cu aleasă cultură academică, se străduiește să puie rânduială pretutindeni în bătrâna mănăstire, înlăturând multiplele neajunsuri de care suferia acest lăcaș. Din bruma de venituri, rămase mănăstirii, a făcut reparațiile strict necesare clădirilor, fără însă să poată îndeplini tot planul său de refacere. O mare grijă a conducerii mănăstirești o formează lipsa din ansamblul clopotelor mănăstirii a clopotului mare numit din vechime „Buga“, fiind dogit din anul 1917. Acest clopot a fost dăruit mănăstirii Putna de Ștefan-cel-Mare în anul 1482, după cum arată inscripția lui, foarte bine conservată; el a jăluit împreună cu tot norodul moldovenesc moartea marelui Domn și erou. Mănăstirea Putna este deci din anul 1917 lipsită de glasul clopotului mare, menit să cheme poporul la slujba dumnezeiască în zile de mare serbătoare. De oare ce în cursul vremurilor clopotul acesta se mai stricase, a fost returnat în mai multe rânduri, și anume la urmă în anii 1760, 1793 și 1818, dăinuind astfel în ultima lui formă aproape un secol întreg și având astăzi o greutate de 1565 kg. Conducerea mănăstirii, dorind a pune în funcțiune clopotul, ceruse încă în anul 1928 aprobarea pentru returnarea lui. În acest scop, și înainte de a cere avisul Secției

Regionale Cernăuți, Consiliul Eparhial ortodox român al Bucovinei s'a adresat turnătoriei de clopote din Cernăuți, firmei „Geib“, să facă o propunere și o ofertă pentru returnarea acestui clopot. Turnătorii, în oferta ei, arată că acest clopot poate fi returnat cu toate decorurile și inscripțiile lui și cu sunetul lui de azi, declarându-se totodată gata să execute returnarea clopotului în Cernăuți în prezența unei comisii, instituită de Consiliul Eparhial, și propunând să sfarme clopotul abia înainte de returnare și piesele lui să fie puse în furnal în prezența Comisiei. Cum însă la topirea metalului se produce o pierdere de 10%, această lipsă de metal ar trebui completată cu bucăți din tunuri vechi austriece, dobândite de firmă la sfârșitul războiului. Pentru această lucrare, numita firmă cerea în anul 1928 suma de 225.000 lei. Din lipsa fondurilor necesare, nu s'a realizat planul restaurării clopotului „Buga“, care astăzi își odihnește truditele bătrânețe în Muzeul mănăstirii Putna, după ce a slujit lui Dumnezeu și oamenilor patru sute trei zeci și cinci de ani.

În locul lui, Consiliul Eparhial al Bucovinei a așezat un clopot nou în aceeași formă și dimensiune ca ale clopotului „Buga“, astfel că din clopotnița mănăstirii lui Ștefan-cel-Mare în zile de mare slujbă dumnezească răsună din nou glas de clopot domnesc, iar poporul adunat ascultă cuvântul credinței strămoșești, închinându-se memoriei și vredniciei Domnilor de odinioară și înălțând rugăciuni pentru Țară și Rege. Astfel, a fost fericit soluționată greaua problemă a returnării sau reparării prin sudură autogenă a clopotului „Buga“ de la mănăstirea Putna.

Cu darul Maiestății Sale Regele Carol II a fost așezat de-asupra mormântului Voievodului Ștefan-cel-Mare din biserica mănăstirii Putna un baldachin sculptat în piatră, la fel ca acel de-asupra mormântului soției sale, Maria de Mangup.

Muzeul mănăstirii Putna, vizitat și apreciat de specialiști și laici, este însă neîncăpător pentru colecția de obiecte de artă bisericească adunată în el; aproape jumătate din odore, din lipsa de fonduri necesare lărgirii lui, zac închise și sigilate în lăzi și dulapuri, neputând fi expuse într-o sală special amenajată acestui scop, cu vitrine și asigurată cu uși și ferestre prevăzute cu gratii de fier.

Maiestatea Sa Regele Carol II a donat o importantă sumă de bani și pentru completarea Muzeului mănăstiresc.

În afară de aceste lipsuri de natură specificată, mănăstirea Putna, ca și aproape toate celelalte mănăstiri și biserici monumente istorice din Bucovina, necesitează diferite lucrări de restaurare în exterior și interior, ca orice clădire cu o vechime de câteva secole. În fiecare an, clericii în a căror administrație directă se află aceste monumente de artă bisericească semnalează urgente lucrări de restaurare, și nu primesc alt răspuns decât cel, obișnuit în actuala situație de crasă financiară, că nu sânt fondurile disponibile.

Fig. 1. — Muzeul mănăstirii Putna: Clopotul „Buga“.

Nici anul 1934 nu a adus o ameliorare în ce privește disponibilitatea de fonduri, atât a Statului, cât și a Fondului bisericesc ortodox român din Bucovina. Ca și în anii anteriori, Secțiunea Regională Cernăuți din nou și-a spus cuvântul în această privință, arătând că de acum patru ani nu i s'a afectat nicio sumă și cerând pentru bunul mers al activității ei îndreptarea acestei situații.

În schimb, ca și în anul trecut, Secțiunea Regională Cernăuți a primit o serie de cereri și rapoarte, care semnalau multiple și urgente lu-

crări necesare pentru înlăturarea deteriorărilor produse.

Așa ni s'a raportat că la biserica Sf. Troițe din Siretiu, secolul al XIV-lea, aproximativ 1358, acoperișul este defect, astfel că apele ploilor amenință să pătrundă în interiorul bisericii. Acoperirea din țigle plate și semicilindrice, ca aceia a acestei biserici, se defectează ușor în climatul aspru al iernilor bucovinene. În interesul evitării unor daune mai mari, este recomandabil ca astfel de defecte să fie imediat reparate, cheltuielile unor lucrări de asemenea natură fiind de obicei la început relativ neînsemnate; în cas însă că lucrările necesare nu se vor executa de urgență, clădirea fiind foarte veche, pagubele pot deveni ireparabile, ca la biserica, mult mai recentă, din Cernaucă, unde din cauza infiltrării apelor a putrezit tavanul și a căzut tencuiala lui, împreună cu valoroasa pictură al fresco.

Am arătat în raportul anului 1931, revenind și în cel al anului 1932, că acoperișul bisericii din Voroneț, ctitorie a lui Ștefan-Vodă din anul 1488, trebuie înnoit în întregime fără întârziere; totuși nu s'a executat această lucrare de natură a asigura însăși existența, atât a clădirii propriu-zise, cât și în deosebi a splendidelor fresce, cu care e împodobit acest juvaier de artă, atât în interior, cât și pe din afară. Acoperișul acestei biserici a fost reînnoit ultima oră în anul 1913. S'au scurs deci de atunci douăzeci și doi de ani, termen care depășește cu mult trăinicia normală a unui acoperiș de șindrilă. Într'adevăr s'au și produs defecte la învelișul acoperișului, cauzate prin vechimea sa. Și aici pătrunde apa în interiorul acoperișului, și există pericolul că zidul bolților, și implicit pictura al fresco, să fie atacat de umezeală.

Am semnalat Consiliului Eparhial din Cernăuți această stare de lucruri a bisericilor din Siretiu și Voroneț, pentru a se executa imediat lucrările de restaurare.

Din cele de mai sus rezultă însă cât de necesară este inspectarea periodică a monumentelor istorice, de oare ce este ușor de prevăzut că după un timp mai îndelungat se produc o serie de defecte, care la început ar putea fi înlăturate cu o cheltuială mică de muncă și bani, dacă însă nu vor fi din timp îndreptate, vor cauza neapărat nouă pagube cu mult mai grave și costisitoare, uneori poate chiar ireparabile.

La vechea biserică din Mănăstirea Homorului, zidită în anul 1530 de logofătul Toader Bubuiog, a fost refăcut în întregime, atât învelișul de șindrilă, cât și lemnăria putrezită a acoperișului; la fel a fost restaurat și acoperișul turnului. Și aici

apa ploilor începea acum a pătrunde în părțile de sus ale zidăriei. Pentru efectuarea acestor lucrări s'a străduit vrednicul paroh de acolo, părințele Gheorghe Abager, depunând stăruințe deosebite la Consiliul Eparhial și obținând materialul lemnos necesar. Afară de aceasta numitul preot, în dorința de a crea un fond pentru întreținerea și buna conservare a acestui frumos monument istoric, a tipărit cu propriile sale mijloace modeste o mică broșură sub titlul „Călăuză pentru vizitatorii Sfintei Mănăstiri a Homorului“, din a cărei vânzare către diferiții vizitatori speră să poată aduna cu timpul banii atât de necesari și atât de greu de obținut de la autorități.

Consiliul parohial al bisericii ortodoxe române din comuna Burdujeni-Târg, dorind să restaureze interiorul acestei biserici, declarată monument istoric, s'a adresat prin Consiliul Eparhial din Cernăuți Secțiunii noastre Regionale cu cererea să se trimită la fața locului o comisiune pentru cercetare și darea avisului în vederea restaurării proiectate. Din lipsă de fonduri, Secțiunea Regională Cernăuți n'a putut participa la această comisiune, dând numai în scris avisul principal, după care urmează să se execute lucrările de restaurare.

În comuna Fundul-Sadovei, județul Câmpulungul moldovenesc, se află o biserică parohială, clădită din lemn în anul 1768. Cu timpul devenind neîncăpătoare, Consiliul parohial din localitate a început în anul 1928 construirea unei biserici noi din piatră, care, în sfârșit, a fost terminată anul acesta. În părțile muntoase ale Bucovinei comunele având păduri și cariere de piatră și var proprii, astfel de clădiri se ridică mult mai lesnicios decât în părțile de la șes, unde aceste posibilități lipsesc și unde populația e mai puțin înstărită, ocupându-se cu mica agricultură. Odată cu terminarea noii biserici, sătenii din Fundul-Sadovei au epuizat și ultimele fonduri disponibile, așa că nu mai sânt în stare să cumpere un iconostas nou și mobilierul necesar funcțiunilor. În consecință s'au adresat Secțiunii Regionale Cernăuți cu cererea să li se aprobe demontarea iconostasului din biserica veche pentru ca, după curățirea și spălarea lui, să fie așezat în biserica nouă. Secțiunea Regională Cernăuți a aprobat desfacerea iconostasului bisericii vechi și reșezarea lui în biserica nouă, cu condiția ca iconostasul să fie așezat în forma lui de până acum, iar noile adăugiri eventual necesare pentru lărgirea lui să fie executate la ambele părți laterale în așa mod ca, la mijloc, iconostasul să rămâie în vechea lui arătare. S'a aprobat și spălarea

picturii, însă numai cu lichide inofensive, nepermițându-se corectarea picturii sau restaurarea ei cu colorii de ulei, și dispunându-se același procedeu și pentru restul icoanelor vechi aflătoare acolo. Cu această ocazie s'a reamintit oficiului parohial că toate obiectele de cult care au o valoare artistică sau istorică urmează a fi inventariate sistematic în bună stare de evidență. De altcund, vechea biserică de lemn a fost cerută de către sătenii din comuna Milișăuți, județul Rădăuți, cari de la războiu încoace au rămas fără biserică, de oare ce vechea biserică de piatră de acolo, cunoscută ctitorie a lui Ștefan-cel-Mare fusese distrusă de tirul artileriei austriece în cursul războiului mondial, în anul 1917.

Oficiul parohial din comuna Zaharești, județul Suceava, ceruse aprobarea pentru repararea zidăriei în interiorul și exteriorul bisericii din acea localitate (zidită la 1542). Această biserică neavând niciun fel de pictură murală, Secția Regională Cernăuți a aprobat curățirea și văruierea bisericii cu avizul că să fie imediat înștiințată, îndată ce, cu ocazia acestor lucrări, s'ar scoate cumva la iveală picturi murale vechi. Lucrările de restaurare au fost executate

Primăriei acelei comune că, intru cât biserica veche este clasată monument istoric și prezintă un interes din punct de vedere arhitectonic, dărâmarea ei nu poate fi aprobată, urmând să se restaureze acoperișul stricat pentru a se asigura

Fig. 3. — Ruinele chiliilor mănăstirii Moldovița, astăzi complet restaurate.

conservarea clădirii. Tot odată s'a pus în vedere că s'ar putea aproba desfacerea bisericii pentru a fi mutată și așezată din nou în altă comună.

La Moldovița au fost complet restaurate vechile chilii de pe lângă ctitoria domnească de acolo, rămase aproape două veacuri în completă ruină; în aceste noi încăperi s'a instalat o capelă spațioasă pentru îndeplinirea pravilelor călugărești ale schitului de maici, nou înființat pe lângă biserică din localitate, precum și pentru săvârșirea slujbei religioase în timpul iernii. Sfințirea acestei clădiri s'a făcut în ziua de 8 Novembre 1934, de Sf. Arhangheli, când s'a inaugurat tot acolo, într-o cameră mică special amenajată în acest scop, Muzeul Bisericesc în care a fost așezat spre păstrare și vizitare un număr restrâns de obiecte de valoare istorică și artistică, care până atunci se păstrau în interiorul bisericii.

În comuna Putna, județul Rădăuți, s'au constatat oarecare neajunsuri în

legătură cu exploatarea unei cariere de marnă de către fabrica de ciment „Putna“, care se găsește în imediata apropiere a clădirilor mănăstirii Putna, despărțită fiind de aceasta din urmă numai prin pârăul cu același nume.

Fig. 2. — Vechea biserică din Iacoveni, județul Câmpulung Moldovenesc.

din fondurile adunate de către sătenii locului.

Aflând despre hotărârea Consiliului Comunal din Iacoveni, județul Câmpulung-Moldovenesc, de a dărâma vechea biserică de lemn așezată acolo la 1812, Secția Regională Cernăuți a comunicat

Câțiva ani înainte de războiul mondial, deci supt dominația austriacă, s'a înființat în mijlocul comunei Putna și în apropiere de mănăstire o fabrică de ciment „Putna“, acțiunile acesteia găsindu-se exclusiv în mâinile unor industriași și proprietari evrei. Afară de această fabrică mai funcționează în localitate, asemeni din era austriacă, o fabrică de sticlă, situată mai departe de mănăstire, dar în apropiere de „chilia lui Daniil Sihastru“.

În timpul războiului mondial fabrica de ciment a fost distrusă, și abia în anul 1928 a fost refăcută și pusă din nou în funcțiune, fără ca în acest scop să se ceară avisul Comisiunii Monumentelor Istorice, după cum prevede legea minelor. Mult mai târziu, în vara anului 1934, so-

tarea de lucrări miniere, aceasta pentru conservarea monumentelor istorice și a caracterului istoric al regiunii. La această intervenție a fabricii de ciment „Putna“, despre care a fost imediat înștiințată și Comisiunea Centrală a Monumentelor Istorice, Secțiunea Regională Cernăuți a răspuns că, intru cât mănăstirea Putna reprezintă un monument istoric de o deosebită valoare artistică și națională, în care se află mormintele marelui Voevod Ștefan-cel-Mare și ale altor Domni și Domnițe, nu dă avisul favorabil pentru reautorisarea exploatării carierei de marnă a fabricii de ciment „Putna“ și nici pentru autorizarea unei rețele de linie îngustă Decauville, aceste instalațiuni fiind de natură a desfigura caracterul istoric al regiunii. În același sens a răspuns și Co-

Fig. 4. — Vederea mănăstirii Putna din spre Apus.

1 și 2) Carieră de marnă părăsită. 3) Loc de depozitare a resturilor, 4) Magazii.
5) Fabrica de sticlă. 6) Fabrica de ciment.

cietatea „Putna“ își aduce aminte să solicite Secțiunii Regionale Cernăuți a Comisiunii Monumentelor Istorice, conform dispozițiilor legii minelor în vigoare, avisul pentru reautorisarea exploatării carierei sale de marnă din comuna Putna, precum și pentru deservirea ei, autorizarea unei rețele de linie îngustă Decauville, ambele — cariera și linia Decauville — situate pe malul drept al pârâului Putna, la o distanță de aproximativ 300 metri de mănăstirea aflătoare pe malul stâng. Aceste stabilimente industriale fiind situate într-o localitate cu monumente istorice importante, urmează să se aplice dispozițiile art. 69 din legea minelor, conform cărora se fixează zona de protecțiune în interiorul căreia nu poate fi admisă ocuparea suprafeței sau execu-

misiunea Centrală a Monumentelor Istorice.

Drept răspuns, Secțiunea Regională Cernăuți primește o adresă din partea Inspectoratului Minier Cernăuți, în care de astă dată se arată că fabrica de ciment „Putna“ cu cariera ei de marnă se găsește în exploatare și funcționează în baza autorizației ce o posedă încă înainte de războiu și că deci, din punct de vedere legal, numita societate are, în principiu, asupra funcționării fabricii și exploatării carierei drepturi câștigate. Afară de aceasta, Inspectoratul Minier Cernăuți opinează că reautorisarea, conform cererii presintate de societate, ca urmare a intervenției Inspectoratului Minier, nu poate fi considerată decât ca o preschimbare a vechii autorizației și punerea ei în concordanță cu dispozițiile legale

Fig. 5. — Vederea mănăstirii Putna din spre Miazăzi (de pe Dealul Crucii).
1) Locul de depozitare 2) Patru magasii

și tehnice miniere ale legii minelor în vigoare. În acest sens urmează a fi privită și autorizarea liniei Decauville, care deservește de mult timp cariera, asupra căreia autorizații Ministeriul de Industrie și Comerț cu ordinul No. 141.180, din 27 Februar 1935 și-a dat în principiu avisul

Fig. 6. — Curtea mănăstirii Putna
(în fund fabrica de ciment).

favorabil. Pe de altă parte, oprirea exploatarei carierei ar antrena după sine, după cum comunică numita societate, și închiderea fabricii de ciment din Putna, lucru care este de părere că trebuie avut în vedere din punct de vedere economic și social. Având în vedere cele de mai sus, pentru a se putea pune de acord dispozițiile art. 69 din legea minelor, care prevede stabilirea — cu avizul autorității în drept, adică a Comisiunii Monumentelor Istorice — a unor zone de protecție în interiorul cărora nu poate fi admisă ocuparea suprafeței sau executarea de lucrări miniere și dispozițiile legii pentru conservarea monumentelor istorice, Inspectoratul Minier Cernăuți își exprimă părerea și propune a se delega un reprezentant al Secțiunii Regionale Cernăuți care, împreună cu reprezentantul Inspectoratului Minier Cernăuți, să constate la fața locului situația de fapt, pe baza căreia să se stabilească măsurile legale de luat în această chestiune.

În același sens reprezentanții societății „Putna” au adresat președintelui Secțiunii Regionale Cernăuți, în calitate d-sale de Ministru al Muncii, o plângere insistând în deosebi asupra urmărilor economice și sociale pentru cazul că se menține atitudinea de refuz a Comisiunii Monumentelor Istorice.

Pentru a stabili în mod exact, la fața locului, condițiile în care se exploatează atât cariera de marnă, cât și fabrica de ciment, a fost delegat la Putna, în luna Novembre 1934, subsemnatul dr. Petre Luța, secretar al Secției Regionale Cernăuți. Cu această ocazie s'au constatat următoarele: cariera de marnă se exploatează numai în cele șase luni de iarnă, pe când fabrica de ciment numai în lunile de vară, astfel că la epoca cercetării la fața locului era în exploatare numai cariera, iar fabrica de ciment nu funcționa. Din anexata schiță de plan se poate constata exact situația mănăstirii, a carierelor și a fabricii de ciment. În prezent sânt în exploatare două cariere, și anume una mai vastă, însemnată pe plan cu no. 4, și una mai mică, însemnată cu no. 5. Din aceste amândouă cariere se extrage marna la suprafața pantei dealului, exact ca la orice altă carieră, astfel că se produc săpături adânci de câțiva metri, care apoi sânt lăsate în părăsire, fără să se niveleze terenul, care este, de altfel, în pantă până la 45° grade. Acest teren fiind și împădurit cu brazi și molizi, prin exploatarea carierelor se distruge inevitabil și această plantație. De la fabrica de ciment, situată la drumul spre mănăstire, duce până la cariere o linie industrială Decauville peste un pod lung de beton armat. De-a lungul acestei linii industriale, cam pe la mijlocul ei, sânt ridicate patru bărci pentru lucrători, însemnate pe plan cu no. 9. Din materialul extras din cariere se alege o parte cam de 20%, care este aptă pentru fabricarea cimentului, și se transportă la locul de magazinagiu și în ma-

Fig. 7. — Vederea mănăstirii Putna dinspre Miazănoapte
(Dealul Popii).

gasia specială, însemnată pe plan cu no. 8, iar restul de 80% din materialul extras din cariere se răstoarnă pe locul de depozitare al materialului inutilizabil, desemnat pe plan cu parcela no. 148/1. Marna depozitată în magasia specială și pe locul de depozitare se transportă vara, când

funcționează fabrica, în moara fabricii, unde este măcinată și apoi, după un procedeu mai îndelungat, este arsă în furnalul producător de ciment. Evident că operația măcinatului produce zgomot și praf, precum și fum de la focul furnalului, și aceasta tocmai în timpul verii, când mănăstirea este zilnic vizitată.

Cum însă fabrica, înființată, precum s'a arătat mai sus, încă înainte de războiul mondial, și-a reluat funcționarea de vre-o șase ani, ocupând ca stabiliment industrial de importanță un număr de circa o sută douăzeci de lucrători, societatea proprietară revendică drepturi câștigate în ce privește exploatarea fabricii și carierelor sale, conform răspunsului dat la adresa Secției Regionale Cernăuți, prin care a fost încunoștințată că nu se poate da avis favorabil pentru reautorizarea carierei de marnă.

În această situație credem că, până la găsirea unei soluții mai fericite, pentru eliberarea mănăstirii Putna din încercuirea carierelor de marnă, va fi necesar a se impune fabricii de ciment cel puțin următoarele măsuri de protecție: carierele părăsite și locurile de depozitarea materialului neutilizat să fie nivelate, pentru a se evita aspectul unor gropi și grămezi de dărâmături, iar după nivelarea terenurilor părăsite să se efectueze împădurirea lor cu brad și molid, pentru asigurarea pantelor dealului, cât și pentru restabilirea decorului păduros de mai înainte. În acest scop este necesar a se elabora un plan de nivelare și împădurire, de către organele Direcției Pădurilor Statului, care va trebui îndeplinit întocmai pe cheltuiala societății exploatoare a fabricii de ciment și supravegheat de aproape de organele de control ale Statului. În fine este necesar să se stabilească imediat zonele de protecție în interiorul cărora nu va fi admisă exploatarea carierelor de marnă sau executarea altor lucrări industriale.

Secția Regională Cernăuți a intervenit pentru menținerea terenului de șapte hectare din comuna Sf. Ilie, jud. Suceava, destinat în anul 1929 ca sesie parohială a bisericii Mirăuților din Suceava și revendicat apoi de către Ministeriul Agriculturii și Domeniilor pentru improprietărea unor îndreptățiți rămași fără locuri. Cererea către Ministeriul Agriculturii și Domeniilor ca lotul de șapte hectare din comuna Sf. Ilie să fie lăsat și mai departe cu destinația ca sesie parohială a bisericii Mirăuților din Suceava s'a făcut având în vedere importanța acestei biserici, cea mai veche din toate bisericile Sucevei, unde alte dăți se ungeau Voevozii, și intru cât conservarea

acestei clădiri, la care și așa s'a păcătuțit în de ajuns în trecut, a fost asigurată din veniturile numitului teren.

Oficiul parohial din comuna Arbore, jud. Suceava, a cerut autorizația pentru restaurarea sfintei mese, pristol din altarul bisericii Sf. Ioan Botezătorul, ctitoria Hatmanului Luca Arbore din 1502. Această masă, zidită din piatră și cărămidă, constă din două părți: un suport masiv din cărămidă, de 80 cm. înălțime, 60 cm. lățime și 70 cm. adâncime, iar de-asupra fiind așezată o lespede grea de piatră, de 15 cm. grosime și cu dimensiunile suprafeței 80 cm. pe 100 cm. Un colț la acestei table de piatră fiind sfărâmat, s'a propus lărgirea suportului de cărămidă și schimbarea tablei vechi cu o altă lespede, de dimensiune ceva mai mare, și anume 1 m. pe 1 m. 20 cm., află-

Fig. 8. — Vederea mănăstirii Putna dinspre Miazănoapte (Dealul Popii).

toare la biserica a doua din aceeași comună. Această lucrare s'a aprobat pentru cazul că lespede menționată nu posedă vechi inscripții cioplite.

În aceeași zi de mare serbătoare, în comuna Cernaucă, de care e legat numele istoric al familiei Hurmuzachi, nume important nu numai pentru Bucovina, ci pentru întreaga țară, s'a sfințit biserica de acolo, după ce fusese radical reparaată, din inițiativa domnului președinte al Secțiunii Regionale Cernăuți și actual ministru al Muncii, dr. Ioan I. Nistor, și cu sprijinul autorităților. La serviciul divin, oficiat de un sobor de doisprezece preoți, în frunte cu episcopul Rădăuților, Ipolit, a asistat o mare mulțime de oaspeți, un al doilea congres al intelectualilor români la Cernaucă, cum nemerit a caracterizat această înălțătoare serbare d. dr. Ioan I. Nistor,

